

Молоді про гендер і гендерну рівність

Методичні рекомендації

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації
Обласна бібліотека для юнацтва
ім. Олеся Гончара

Молоді про гендер і гендерну рівність

Методичні рекомендації

Полтава - 2019

УДК 305(083.13)

М 75

Укладач: Варвара Василівна Потуремець

Молоді про гендер і гендерну рівність : методичні рекомендації / укладач В. В. Потуремець ; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесь Гончара. – Полтава, 2019. – 12 с.

Видання присвячене гендерній рівності, зокрема в Україні. Адресується бібліотечним працівникам, що працюють з молоддю.

Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесь Гончара, 2019

“Не може бути привілеїв та обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав чоловіка і жінки забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї...”

Конституція України. Ст. 24.

Гендер – організована модель соціальних відносин між жінками і чоловіками, яка не тільки характеризує їх спілкування та взаємодію в сім'ї, а й визначає соціальні відносини в основних інститутах суспільства.

Гендерна політика – це комплексна цілеспрямована діяльність держави, міжнародних і недержавних організацій щодо інтегрування гендерного підходу для ліквідації всіх форм дискримінації за ознакою статі в суспільстві.

У нашій країні питання дотримання рівності прав жінок і чоловіків можна розглядати у трьох площинах. **Перша** – це можливість працевлаштування жінок та рівень заробітних плат. **Друга** – представництво жінок в органах державної влади й політиці. **Третя**, одна з найболючіших – прояви домашнього насильства щодо прекрасної половини людства.

Жінки в Україні заробляють у середньому на 28% менше, ніж чоловіки. Такими є дані Державної статистики. За інформацією рекрутингових агенцій, ця різниця ще вища. Однією з причин є те, що окрім оплачуваної роботи на плечі жінки лягає домашня праця, яка вважається "жіночою" – прибирання, готування, догляд за дітьми. Жінка змушена працювати, як правило, в дві зміни. Тому обирає менш оплачувану роботу, але з більш гнучкими умовами. Бо є купа обов'язків, які чомусь вважаються лише жіночими, хоча народження дітей – це благо для всього суспільства. Зібравши інформацію по 217 країнах, дослідники підрахували, що домашня робота і догляд за родиною займає в житті жінки 23 роки. Важливим кроком на шляху до гендерної рівності стало скасування розподілу професій на "жіночі" і "чоловічі". Та це ще не означає, що в Україні зникла дискримінаційна практика чи не лишилося заборонених професій. За підрахунками експертів Всесвітнього економічного Форуму в Давосі, подолати різницю в можливостях працевлаштування та оплаті праці для чоловіків і жінок світ зможе через 170 років. Відповідно до аналітичного звіту комісії Ради Європи з питань гендерної рівності за 2017 рік, Україна перебуває в групі країн із найнижчим представництвом жінок у владі. Український парламент усього на 20% складається із жінок. Попри те, що цей показник є рекордним за всі попередні скликання, він досі залишається низьким, порівняно з практикою

демократичних країн, наголошують експерти. Так, у країнах ЄС жінок у парламентах в середньому удвічі більше.

Найбільшим кричущим порушенням прав жінок в Україні залишається домашнє насильство. Щороку від рук кривдників гине близько 600 українок, такими є дані МВС. У 2017 році до поліції надійшло понад 110 тисяч заяв від жертв домашнього насильства. 90% українців, які потерпають від насильства, це жінки. Ця проблема перебуває переважно "в тіні". Більш поширений принцип – "сама винна", відтак жертви намагаються замовчувати страждання. Показовим є те, що 68% українок не вважають проявом насильства приниження. Лише для 49% жінок насильство – це побої, а для 56% – зґвалтування. Такі результати опитування Українського інституту соціологічних досліджень.

Гендерна рівність займає центральне місце у системі прав людини та серед цінностей Організації Об'єднаних Націй (ООН). Одним з фундаментальних принципів Статуту ООН, який було прийнято світовими лідерами у 1945 році, є "рівні права чоловіків та жінок", а також захист та просування прав жінок, як відповідальність кожної держави.

Україна підключилась до виконання ключових міжнародних зобов'язань щодо забезпечення гендерної рівності. Країна прийняла Цілі Сталого Розвитку (ЦСР), приєдналася до Пекінської Декларації та Платформи Дій (ПДПД) на 4-й Світовій Конференції Жінок (1995) та ратифікувала ключові договори з прав людини, включно з Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1980) та її Факультативний Протокол. Підписана у 2014 році Угода про Асоціацію між Україною та ЄС зобов'язує до гарантування рівних можливостей для жінок та чоловіків у сферах працевлаштування, освіти, навчання, економіки, у суспільстві та прийнятті рішень. Гендерна Рівність закріплена у Конституції України.

Нова Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року спрямована на укріплення інституційних механізмів забезпечення гендерної рівності з комплексним підходом до подолання інституційних обмежень з цього питання.

Законодавча база України щодо гендерної рівності включає також Стратегію та План Дій у сфері прав людини, прийняті у 2015 році, метою яких є гарантування рівних прав та можливостей для жінок та чоловіків в усіх сферах життя.

В 2017 році Україна внесла правки у законодавство щодо попередження домашнього насильства, криміналізувавши цей злочин, що відповідає положенням Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), яка досі не була ратифікована. Проте, попри існуючу нормативну базу з питань гендерної рівності та розширення повноважень жінок, Україна досі стикається з викликами, які впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок взагалі, а особливо тих, хто

стикається з множинною дискримінацією. Хоча сформовані у патріархальній системі стереотипи та уявлення можна розглядати як одні з глибинних причин нерівності, також існують глибоко вкорінені систематичні прогалини, яким ще не надавали належної уваги. Сюди можна віднести слабе верховенство права, низьку спроможність до впровадження інституційних механізмів щодо забезпечення гендерної рівності та брак політичної волі. Важливим зараз виглядає створення стійкої системи отримання знань з питань гендеру. Поки що така система в нашій країні перебуває в зародковому стані.

Існує два основних способи руйнування гендерних стереотипів – просвітництво та забезпечення й заохочення в громадській сфері багатьох прикладів гендерно нетрадиційних ролей (до речі, другий спосіб є значно ефективнішим). В обох випадках є простір для активної участі закладів культури, зокрема бібліотек. Адже однією з причин існування в нашому суспільстві проблем нерівності і стереотипів є відсутність відповідної інформації. Гендерні проблеми диктують необхідність дедалі більш наполегливо вдосконалювати гендерну освіту. Тому бібліотекам слід вести цілеспрямовану діяльність з гендерної освіти молоді, формування толерантності й подолання стереотипів. Основні завдання, які стоять перед бібліотечними закладами з цього питання наступні:

- здійснювати регулярне поповнення електронного та паперових каталогів бібліографічними описами статей та книг, що висвітлюють гендер та гендерну рівність;

- проводити заходи, спрямовані на формування гендерного світогляду молоді;

- ЦРБ та центральним бібліотекам ОТГ надавати методичну підтримку бібліотекам з проблем гендерної освіти.

Подолання гендерних стереотипів у молоді є дуже важливим у сучасних умовах розвитку суспільства, яке передбачає всебічний розвиток представників обох статей. Соціальна активність, творчий, нестандартний підхід бібліотекарів і цілеспрямоване партнерство в процесі інформаційно-бібліотечної діяльності є запорукою ефективності формування гендерної толерантності й подолання гендерних стереотипів, а також створює сприятливі умови для подальшої адаптації особистості читача в інших соціальних відносинах.

Розпочинати соціокультурну діяльність в цьому напрямку слід з організації наочних форм популяризації літератури. Рекомендуємо в бібліотечних закладах організувати книжкову **виставку-дискусію "Чи існує гендерна дискримінація в Україні?"** за таким планом:

Цитата: "Жінки і чоловіки є двома половинками людства і те, як побудовані стосунки між ними, моделює людські стосунки взагалі."

Ріон Айслер

Примірні розділи:

1. В чому проявляється гендерна нерівність чоловіків і жінок в нашій країні?
2. Чи впливає гендерна дискримінація на політичну ситуацію в Україні?
3. Гендерна нерівність на ринку праці в Україні. В чому вона проявляється?
4. Насильство в сім'ї: кого і за що карає закон?

Познайомити користувачів із законодавчою базою, що регламентує діяльність держави з гендерного питання допоможе **бібліомікс "Гендерна рівність в українському законодавстві"**, до якого слід включити 24 статтю II розділу Конституції України "Права, свободи, та обов'язки людини і громадянина", яка гарантує громадянам рівні конституційні права і свободи, 1-2 статті **Кодексу законів про працю України**, закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків", постанови Кабінету міністрів України "Про Державну програму з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві", "Про консультативно-дорадчі органи з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми", **"Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок"**.

В різні історичні періоди роль жінки в суспільстві змінювалась. Як це відбувалось на території України?

Як відомо з історії України у найдавніші часи на її території проживали сармати. Головною особливістю сарматського суспільства була керівна роль жінки. Давньогрецький історик Геродот описував сарматів як войовничий народ, де керують жінки. Їхній суспільний устрій – *гінекократія* – аристократичний матріархат. Жінки обіймали всі керівні посади, керували походами, здобували їжу та коней.

Лицарська доблесть, честь, людська гідність і порядність існувала в епоху козацтва. Жінка володіла свободою більшою ніж будь-де. Нарівні з чоловіками українські жінки були об'єктом прав і зобов'язань. Карні норми забезпечували цілковиту охорону жінки, а лицарське ставлення козака до дівчини та дружини – високу моральність дошлюбних та шлюбних відносин.

Особливо ганебним злочином вважалась зрада кохання, зрада чоловіком дружини або друга. Народна мораль сповідувала, що людина, яка виявила непорядність в особистому житті, не може прислужитися своїй землі, Вітчизні.

Гійом Левассер-де-Боплан у книзі "Опис України від кордонів Московії до Трансильванії" розповідав про звичай, поширений серед козаків: дівчина могла сама залишитися до хлопця і навіть звертатися до його батьків з проханням взяти її за жінку. Вигнати дівчину означало завдати образи цілому роду, який обов'язково помстився б за неї.

В XVI-XVII ст. жінка мала рівні з чоловіком права та особисту незалежність. За відсутності чоловіків, які часто брали участь в козацьких походах, жінки самі вирішувала господарські питання, вони були грамотними, засновували школи та монастирі, самі управляли майном, мали

право на розлучення. Так, Гальшка Гулавечівна, дружина Київського воєводи, поборниця українського просвітництва, відіграла активну роль у заснуванні Київського братства, школи та монастиря, Києво-Могилянської колегії. Ганна Сомко, сестра гетьмана Богдана Хмельницького, мала чимало талантів, була спільником і помічником гетьмана Війська Запорозького, Раїна Вишневецька була засновницею Прилуцько-Густинського, Ладанського, Лубенсько-Мгарського монастирів. І таких жінок в епоху Гетьманщини можна назвати безліч.

Що ж змінилося з часом? Чому сьогодні більшість жінок у своєму соціокультурному середовищі перебуває в ситуації підпорядкування чоловікові? Саме відповіді на ці запитання допоможе отримати **усний журнал "З історії гендерного питання в Україні"**.

Примірні сторінки усного журналу:

Перша сторінка. *Царство сарматських амазонок.*

Друга сторінка. *Жінка в епоху козацтва.*

Третя сторінка. *Роль жінки XVI-XVII століть.*

Четверта сторінка. *Підпорядкування жінки чоловікові на сучасному розвитку суспільства.*

П'ята сторінка. *Українська народна творчість про гендерну нерівність. (Приказки і прислів'я даються в кінці методичних рекомендацій)*

Одна з найбільших помилок – ототожнювати гендерний підхід із статево-рольовим, коли кожній статі відповідає "своя" роль, що її повинні виконувати чоловік або жінка. Наприклад, дівчаток навчають бути вправними господинями і люблячими матусями, а хлопчиків – захисниками країни і годувальниками родини. Гендерна теорія – це критичний підхід, який заперечує про винятковість чоловіка і жінки. Явище емансипації призвело до того, що жінки почали втрачати жіночі риси. Сучасні дівчата часто поводять себе надто різко, переймаючи чоловічу манеру поведінки. Тривалий час навіть існувала мода на стиль агресивної "жінки-вампи" – стереотипний жіночий образ, що полягає в сексапільності та вмінні маніпулювати чоловіками за допомогою флірту.

Цю тему рекомендуємо винести на розгляд **дискусії "Ваше ставлення до сучасної дівчини, хлопця?"**, яку слід провести серед старшокласників.

Примірні питання для обговорення:

1. Останнім часом поняття "жіночність" утратило традиційний зміст і не притаманне нині більшості дівчат. Так чи ні?

2. Які якості цінують хлопці в дівчатах-однокласницях, а дівчата – в однокласниках?

3. Чи повинен сучасний чоловік бути чуйним, добрим, лагідним, а жінка – самостійною, енергійною, ініціативною?

4. Чи справедливе твердження про те, що мужності у юнаків стільки, скільки жіночності в дівчатах? Так чи ні?

Наприкінці XIX століття активно розвивається український рух, серед лідерів якого були й письменниці. Першим кроком було заснування Товариства руських жінок у 1884 році, а вже згодом, у 1887 р., зусиллями і коштом Наталі Кобринської та Олени Пчілки у Львові з'явився альманах феміністичного спрямування "Перший вінок", на сторінках якого публікувались художні твори гендерного спрямування, зокрема твори Олени Пчілки. Так, на основі зіставлення героїнь повісті "Товаришки" – Люби Калиновської та Раїси Брагової письменниця зображує становище жінок у тогочасному суспільстві, в родині, порушує питання про народну мову, народність і націоналізм, розкриває внутрішній світ дівчат. На прикладі іншого твору – поеми "Козачка Олена" показано ставлення письменниці до ідеї соціальної активності жінки.

Проблему реалізації прав та можливостей жінок піднімає у своєму творі "Людина" Ольга Кобилянська.

Молода освічена дівчина Олена намагається сама забезпечити своє життя, але її рідні та близькі категорично проти цього: вони вважають, що призначення жінки – вийти заміж, займатися будинком, чоловіком та дітьми. Врешті-решт Олена вимушена покоритися волі батьків і вийти заміж за забезпеченого чоловіка, який може утримувати її та допомагати її родині. Таким фіналом письменниця намагалася показати, що Україні ще дуже далеко від рівності між чоловіком і жінкою.

Тему гендерної рівності піднімають у своїх творах сучасні українські письменниці, а саме: О. Забужко "Я, Мілена", В. Мастерова "Сиродій", С. Майданська "Землетрус", Г. Тарасюк "На чортовій греблі" та інші.

Щоб визначити ставлення старшокласників та студентської молоді до гендерного питання, що піднімається на сторінках української художньої літератури, доцільно буде провести з ними *літературний вечір на тему "Пошук жіночого щастя у феміністичних творах українських письменниць"*.

Захід рекомендуємо провести за примірним планом:

1. Феміністичні твори Олени Пчілки та Ольги Кобилянської, організаторів жіночого руху в Україні наприкінці XIX століття.
2. Патріархальний культ чоловіка в оповіданні В. Мастерової "Сиродій".
3. Нещасливі пошуки стереотипного щастя у новелі Галини Тарасюк "На чортовій греблі".

Гендерна нерівність не зникла і в сучасній українській армії. Учасницям бойових дій не дозволяється обіймати керівні посади; для них не шують форму маленьких розмірів; для жінок на війні не передбачено спеціального медичного обслуговування.

Сучасні письменниці не оминули цієї теми у своїх творах.

У книзі лауреата Нобелівської премії в галузі літератури 2015 року Світлани Алексієвич **"У війни не жіноче обличчя"**, яку сама авторка визначає як "роман голосів", зібрані і осмислені розповіді жінок, у тому числі численних українок, які брали участь у Другій світовій війні.

На сторінках книги поряд із гендерно-традиційними ролями медсестер, санітарок, кухарок, зв'язкових, зустрічаємо розповіді жінок снайперок, танкісток, льотчиць, розвідниць, саперок. Певно, не знайти того роду військ, який би не був представлений жінками. "Стала снайпером. А могла і зв'язковою бути, корисна професія – і військова, і мирна. Жіноча. Але сказали, треба стріляти – стріляла. Добре стріляла. Два ордени Слави маю, чотири медалі. За три роки війни".

Як видно з книги, суспільний стереотип війни як справи чоловічої, продовжував існувати навіть тоді, коли жінки й дівчата вже масово боронили землю. Жінки зносили труднощі поряд із чоловіками, були з ними в рівних умовах, а іноді навіть у складніших. "Дали нам вагони... Товарняк... Нас дванадцять дівчат, решта всі чоловіки. Десять-п'ятнадцять кілометрів проїдемо, і поїзд стоїть. Десять-п'ятнадцять кілометрів – і знову нас у глухий кут. Ні води, ні туалету..."

Війна змінювала жінок, змінювала їхнє ставлення до себе і до світу. І після перемоги вони повернулися зовсім іншими, з іншим розумінням себе і свого внеску в перемогу. "Я відчувала себе дуже втомленою, значно старшою за своїх однолітків, навіть старою. Подружки танцюють, розважаються, а я не можу, я дивилася на життя старими очима. З іншого світу... Стара жінка!". Можливо, саме поєднання "жіночого" і "чоловічого", спільне партнерське долавання перешкод, допомогли людям вижити, вистояти у нелюдських умовах. Однак, "жіночий" внесок у післявоєнному суспільстві, на жаль, виявився обезціненим і несправедливо забутим. Оживлення "жіночого" досвіду на сторінках книги С. Алексієвич є надзвичайно важливим для розуміння рівномірної цінності "жіночого" і "чоловічого" начал. У післявоєнний час жінки зустрілися не лише із невизнанням свого внеску, а й з осудом, ворожим непорозумінням. У вогні бойових дій стереотипи відступали, жінки і чоловіки були партнерами, кожен із яких самовіддано виконував свою роль. Та патріархальне суспільство чекало на чоловіків-переможців і було не готовим дивитися в очі жінкам, яких саме ж відправило на війну. Чоловіків усе влаштовувало у цій ситуації і вони не стали на захист жінок.

Невивчені уроки історії повертаються. Українські жінки, поряд із чоловіками, беруть участь у захисті рідної землі на сході Вітчизни.

Минуло понад півстоліття, але й зараз вони змушені боротися не лише із ворогом, а й з гендерними стереотипами. Аналіз і розуміння гостроти гендерної проблематики теми "жінка та війна" майстерно, на високому художньому рівні піднятої Світланою Алексієвич продовжили сучасні українські письменниці Гаська Шиян в своєму романі **"За спиною"** та Анна Шила у творі **"Жінка війни"**. Ці твори про сучасну Україну, але не лише

про неї. Вони – про наш псевдобезпечний сучасний світ, який є всуціль крихким, починаючи від сім'ї, і закінчуючи суспільствами, державами, глобальними інституціями.

Гаська Шиян переконливо нагадує: інший світ, світ насильства і смерті, ран і каліцтва, молодих вдів і військових шпиталів – зовсім поруч, і ніхто з нас не знає, коли доведеться переступити межу, яка їх розділяє. Сучасне життя, просочене технологіями і переповнене інформацією, аж ніяк не є стабільнішим і безпечнішим, ніж у минулі віки, а людина – аж ніяк не кращою.

Книга Анни Шили **"Жінка війни"** – перше в історії України видання, де збройне протистояння на теренах нашої країни розглядається через історії жінок. Оповідання написано на основі інтерв'ю з 25 жінками — парамедиками, волонтерами, журналістами, військовослужбовцями, які вирушили на Схід боронити свою Вітчизну. Авторка розповідає про вистраждані долі героїнь, але водночас кожна з них – це символічний образ, у якому втілено життя й емоції багатьох жінок-воїнів. Їхніми вустами говорить Україна. Це голос, який варто почути і до якого варто дослухатися.

Цим книгам можна присвятити соціокультурні заходи на теми **"Самовизначення жінки у час війни", "Гірка правда війни"**.

Щоб подолати гендерні стереотипи у спільноті нам потрібно постійно працювати і показувати всі свої можливості у самореалізації. Шанобливе ставлення до обох статей, ненадання жодному з них якихось переваг, а також щире ставлення дорослих один до одного сформує у підлітків та молоді потрібні висновки про рівноправ'я. Якщо суспільство не буде пасивним, буде толерантним і терплячим – наступне покоління не буде мати хибних висновків у сфері гендерних стереотипів.

Українська народна творчість про гендерну нерівність.

Чоловік та жінка – одне діло, одне тіло, один дух.

Чоловік та жінка – пара волів: куди один, туди й другий.

У хаті жінка три кути держить, а чоловік – четвертий.

Без жінки – як без рук.

Без хазяїна дім плаче, а без хазяйки – хата.

У жінки волосся довге, а розум короткий.

Жіноча річ коло припічка.

Жона пряди, а муж – тягни гуж.

Дід про хліб, а баба – про фіалки.

Якщо жінці чоловік покориться, то на мавпу перетвориться.

Цікаві факти:

Частка жінок у Парламенті складає 20%, у Кабінеті Міністрів – 12,5%, на вищих державних рівнях – 16,7% (Категорія А);

Частка жінок серед військовослужбовців складає 8,5%, серед офіцерів –

5,3%, серед солдатів та сержантів – 9,4%;

Частка жінок на ринку праці в 2017 році складає 55,7%, що є низьким показником на противагу 69,0% серед чоловіків;

Гендерний розрив в оплаті праці складав 25% у 2016 році, 21% в 2017 році та досяг 40% у деяких економічних сферах;

90,6% тих, хто пережили звалтування, та 73,5%, тих, хто пережили домашнє насилля – жінки;

Жінки складають 58% внутрішньо переміщених осіб;

Жінки похилого віку складають 74% від загальної кількості людей похилого віку, які постраждали від конфлікту, включаючи ВПО;

22% жінок віком 15-49 пережили психологічне чи сексуальне насильство;

Жінки складають 76,5% серед потерпілих від торгівлі людьми.

Використана література:

Брезгіна А. О. Ми різні – ми рівні / А. О. Брезгіна // Класному керівнику. Все для роботи. – 2014. – № 6. – С. 50-52.

Жиганова Л. Хлопчик і дівчинка: особливості гендерного виховання в сім'ї / Л. Жиганова // Шкільний світ. – 2014. – № 9. – С. 8-11.

Кузьменко Л. Гендерні стереотипи суспільства: заняття для учнів середньої і старшої школи / Л. Кузьменко // Психолог. – 2014. – № 22. – С. 19-22.

Миронюк С. Програма гендерного виховання підлітків / С. Миронюк // Психолог. – 2015. – № 1. – С. 17-21.

Мезенцева Н. Географія гендеру в Україні / Н. Мезенцева, О. Кривець // Краєзнавство, географія, туризм. – 2015. – № 12. – С. 6-16.

Олійник Н. В. Виховний захід "З історії гендерного питання в Україні: від сарматських амазонок до сьогодення" / Н. В. Олійник // Історія та правознавство. 2013 – №7. – С. 27-31.

Романюк Т. Праця і гідна зарплата, представництво у владі й управлінні, ненасильство в сім'ї! Хіба це так багато? / Т. Романюк. // Віче. – 2013. – №21 – С. 28-30.

Електронні ресурси:

Самовизначення жінки у час війни (за матеріалами книги С. Алексієвич "У війни не жіноче обличчя") [Електронний ресурс] // Гендер в деталях : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://bit.ly/35Z9h1G> (дата звернення: 04.12.2019). – Назва з екрана.

Гендерна нерівність: п'ять порушень прав жінок в Україні) [Електронний ресурс] // Радіо Свобода [сайт]. – Текст. і граф. дані. – [Б. м.], 2019. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29085513.html> (дата звернення: 04.12.2019). – Назва з екрана.

Молоді про гендер і гендерну рівність

Методичні рекомендації

Укладач: Варвара Василівна Потуремець

Редактор

Комп'ютерна верстка

Відповідальна за випуск

С. В. Сичова

О. М. Якубовський

С. В. Сичова

Підписано до друку 05.12.2019. 12 стор. Тираж 3 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олесь Гончара
36039, м. Полтава, вул. Гончара, 25а
<http://libgonchar.org>
E-mail: pobugonchara@ukr.net